

Posudek oponenta bakalářské práce

Název práce: *Pojetí viny podle Hannah Arendtové a Karla Jaspere*

Autor práce: **Magdaléna Šmejkalová**

Vedoucí práce: Milan Hanyš, Ph.D.

FHS UK 2021

Posuzovaná práce je jako celek solidním příspěvkem k morálnímu, politickému, obecněji filosofickému či teoretickému uvažování o povaze viny na základě reflexe událostí holokaustu a Druhé světové války v díle Hannah Arendtové (*Eichmann v Jeruzalémě*) a Karla Jaspere (*Otázka viny*). Práce je vystavěna za pomoci adekvátní literatury a je vhodně strukturovaná.

Práce se pokouší o komparaci přístupů k otázce viny u obou autorů, následně se krátce věnuje otázce odpuštění (zde si autorka pomáhá Derridou a Jankélevitchem). Výzkumný záměr komparace rozměňuje lyrické vyjádření z konce úvodu práce: "Cílem této práce je tedy spíše pochopit vlastní pojem viny, popřípadě odpuštění než dojít k nějakému konkrétnímu závěru." (8) Čí „vlastní“ pojem? Autorčin? Vlastní pojem ve smyslu „pojem sám“?

Záměr práce je sice naplněn v tom smyslu, že dojde ke komparaci, ale její vyznění je poměrně ploché, týká se jen otázky kolektivní viny a ani s analýzou, jež je zde předvedena, úplně nesouhlasím. K tomu níže přidávám konkrétnější komentáře.

Věcné komentáře k práci:

Práce obsahuje přehled bádání, což je na jednu stranu záslužné a vlastně málo časté, ale současně autorka rozumí tomuto přehledu jen jako výčtu zdrojů, nikoliv jako reflexi (celku) bádání, a aniž by zachytila teze odkazovaných zdrojů.

Na s. 12 se bez uvedení zdroje tvrdí, že Adolf Hilter v roce 1941 vydává příkaz k provedení konečného řešení. To je zkratka a rozkaz samotný není doložen.

Častým problémem arendtovské části práce je, že není příliš patrné, kdo „mluví“. Chybí, či je slabě odlišen, autorský komentář, případně někdy jiné zdroje, od referátu díla H. Arendtové. Kdo například formuluje soud v posledním odstavci oddílu 3.5 "Zbývá si jen na okamžik přestavit..."? Pak, o kousek dál, se autorský komentář objevuje, ale zcela nequalifikovaný, vnášející do práce rozpačité stanovisko, jež ničemu nepomáhá: "Podle mého názoru neexistuje vhodný a nestranný soudce, protože k této záležitosti nejde zaujmout neutrální postoj." S. 24

Jaspersovská část je analyticky problematičtější, jemné odlišení druhů viny se příliš nedaří a některé aspekty, jež Jaspers jasně spojuje jen s jedním typem, se někdy stávají atributy jiných typů.

Typická je analytická nepřesnost v následující formulaci: "[P]odle Jaspere má každý Němec odpovědnost za zločiny páchané režimem a nesouhlasil s tím, že by německý národ této mašinérii pouze přihlížel." S. 29. Tato formulace je v oddíle o kriminální vině. Práce by však měla být schopná komentovat, že to vymezení viny, jež zde zaznívá, odpovídá politické vině a že současně metafyzická vina může být chápána jako právě nečinnost těch, kdo jen přihlíží.

Obecněji je nedostatečně v práci postižena otázka kolektivní viny, dokonce vzniká dojem, jako by oproti Arendtové Jaspers zastával tezi kolektivní viny. Ovšem Jaspers odmítá kolektivní vinu s

jednou výjimkou, kterou je politická vina, jež znamená být činěn zodpovědným (haftbar) za politické kroky státu, jehož jsem občanem. Zde však jde o činění zodpovědným v jasně vymezeném smyslu, nejde o metafyzickou či morální vinu, ani nejde o kriminální provinění. I terminologicky Jaspers soustavně odlišuje "schuldig[machen]" a "haftbar". Autorka toto odlišení podává teprve v samostatném pododdílu. Kolektivní vina je obtížný pojem a práce ji nakonec správně identifikuje s pojmem politické odpovědnosti (Haftung). Je současně otázkou: vůči komu a jak se pak politická vina "zodpovídá"? Práce jednoduše podává onu kolektivní odpovědnost jako vinu, což jde proti Jaspersovu záměru. Celkově proto považuji za výklad v práci za zjednodušující a zavádějící.

Na s. 33 se uvádí nešťastný příklad viny přeživších, která je jistě beze všech pochyb důkladně zdokumentovaná, ale která jako příklad metafyzické viny vyvolává nebezpečný dojem: že jsou Židé viníky vlastního usmrcování. Jaspersova perspektiva se týká Němců, mluví o jejich metafyzické vině, jež vzniká v situaci, kdy zvolili život namísto smrti, která by nic nezmohla, nezměnila.

Dalo by se jmenovat mnoho drobnějších nedostatků, ale klíčovým problémem pro mě je nepříliš zdařilá komparace a analýza pojmu viny a z ní plynoucí zjednodušující odlišení, jež funguje jen tehdy, pokud pojem kolektivní viny chápeme vytrženě z kontextu Jaspersovy úvahy.

K obhajobě navrhuji tři následující problémy či otázky:

Pokud přijmeme Jaspersovo vymezení typů viny, vztahují se k politické odpovědnosti ty negativní projevy kolektivní viny, o kterých práce píše a jež uvádí jako argument proti smysluplnosti kolektivního obviňování?

Eichmann se odvolává na Kanta: jak by se dalo „za Eichmanna“ argumentovat s využitím Kantova krátkého pojednání "Co je osvícenství?"

Proč se práce nesnaží například aplikovat Jaspersovu klasifikaci a úvahy na případ Adolfa Eichmanna?

Formálně působí práce solidně, nevidím zde zásadní nedostatky. Gramatika se nevyhne hrubkám, stylistika pleonasmům ("Byl bezprecedentní, což znamená, že neměl obdoby." 13), autorka by se měla naučit, jak používat zkrácenou citaci. To vše jsou však nepodstatné problémy.

Posuzovanou práci **doporučuji k obhajobě**, hodnotím ji vzhledem k námitkám a celkové úrovni na pomezí stupňů **dobře** a **velmi dobře**.

28. srpna 2021

Jakub Marek, Ph.D.